

LİBERAL PERSPEKTİF: YORUM

SAYI: 7, OCAK 2017

ARİSTOTELES, SİYASAL DOSTLUK VE TÜRKİYE'DE TOPLUMSAL BARIŞ

Doç. Dr. Bican Şahin

LIBERAL PERSPEKTİF YORUM

Sayı: 7, Ocak 2017

ARİSTOTELES, SİYASAL DOSTLUK VE TÜRKİYE'DE TOPLUMSAL BARIŞ

Doç. Dr. Bican Şahin

- © Doç. Dr. Bican Şahin
- © Özgürlük Araştırmaları Derneği, 2017

Bu çalışmadaki görüşler yazara aittir ve Özgürlük Araştırmaları Derneği'nin kurumsal görüşünü yansıtmaz.

Bu çalışma Friedrich Naumann Vakfı'nın katkılarıyla hazırlanmıştır.

Özgürlük Araştırmaları Derneği

📍 Turgut Reis Caddesi, No: 15/4 Mebusevleri Çankaya - Ankara

☎ 0312 213 24 00 ✉ info@ozgurlukarastirmalari.com

📌 ozgurlukarastirmalari 🐦 ozgurlukar

Tasarım ve Dizgi:
Liber Plus

Doç. Dr. Bican Şahin

1993 yılında Hacettepe Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü'nde lisans eğitimini tamamlamıştır. Doktorasını 2003 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde "The Contributions of Plato and Aristotle to the Development of the Concept of Toleration/Platon ve Aristoteles'in Hoşgörü Fikrinin Gelişimine Katkıları" başlıklı teziyle University of Maryland, College Park'da tamamlamıştır. Araştırma konuları arasında liberal siyaset felsefesi, liberal demokrasi ve İslam arasındaki ilişki ve Türkiye'de devlet-sivil toplum ilişkisi gibi konular yer almaktadır. Şahin'in ABD'de yayınlanmış Toleration: The Liberal Virtue (Lexington Books, 2010) (Hoşgörü: Liberal Erdem) adlı İngilizce eserinin yanı sıra pek çok Türkçe ve İngilizce makale, kitap bölümü ve derleme eseri bulunmaktadır. Doç. Dr. Bican Şahin Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde öğretim üyesidir. Şahin halen Özgürlük Araştırmaları Derneği'nin Yönetim Kurulu Başkanlığı'nı yürütmektedir.

İÇİNDEKİLER

I-	5
II-	9
III-	11
Kaynakça	14

I-

Toplumsal sınıflar ve gruplar arasındaki çatışmaların tarihi toplumsal farklılaşmanın ve farklı sınıfların ortaya çıktığı döneme kadar geriye gider. Bu çatışmalara sistematik olarak çözüm bulma arayışı ise siyaset felsefesinin doğuşu ile başlamıştır. Siyaset felsefesinin antik Yunan'da Sokrates'in felsefeyi gökyüzünden yeryüzüne indirmesi ile ortaya çıktığı ifade edilir. Sokrates'e değin filozoflar daha ziyade evreni anlamaya çalışmış; evrenin temel yapı taşı veya taşlarının neler olduğunu sorgulamışlardır. Kimi filozoglar evrenin temel yapı taşının hava olduğunu ileri sürerken kimileri de toprak ya da ateş olduğunu ileri sürmüştür. Onlar daha çok "doğa felsefecileri" olarak bilinirler.

Sokrates ile birlikte, insan aklının toplumsal ve insana ilişkin meseleleri anlama ve açıklama yolunda kullanılmaya başlaması söz konusudur. İşte "iyi/doğru insan davranışının" bir başka deyişle "iyi hayatın" ne olduğu sorularına yanıt arayan ahlak felsefesi ve "iyi/doğru toplumsal/siyasal örgütlenmenin" ne olduğu sorusuna yanıt arayan siyaset felsefesi bu dönemde ortaya çıkmıştır. Sokrates'in öncüsü olduğu ve Platon ve Aristoteles'in en yetkin temsilcileri olduğu bu felsefe geleneği klasik ahlak ve siyaset felsefesi olarak bilinir. Klasik ahlak ve siyaset felsefecileri insanın doğası gereği toplumsal bir varlık olduğuna inanmaktadır. İnsan ancak toplum içinde var

Toplumsal sınıflar ve gruplar arasındaki çatışmaların tarihi toplumsal farklılaşmanın ve farklı sınıfların ortaya çıktığı döneme kadar geriye gider. Bu çatışmalara sistematik olarak çözüm bulma arayışı ise siyaset felsefesinin doğuşu ile başlamıştır.

olabilir. Aristoteles'in ifadesiyle toplum dışında yaşayabilmek için "ya bir Tanrı ya da bir canavar" olmak gerekir. Toplumsal bir varlık olan insanın mutluluğu da "erdemli yaşam" sürmekten geçer. Erdemli yaşamın içinde gerçekleşeceği toplum da erdemli/ideal bir siyasal düzen olmalıdır. "Erdem nedir ve nasıl elde edilir?" sorularını ahlak felsefesi yanıtlamaya çalışırken; "bu erdemli hayatın içinde gerçekleşeceği ideal siyasal ve sosyal örgütlenme biçimi nedir?" sorunsalını da siyaset felsefesi yanıtlamaya çalışır. Buna göre, klasik dönemde ahlak ve siyaset iç içe geçmiş durumdadır.

Klasik siyaset felsefecileri antik Yunan medeniyetinin ve polis (site-devleti) siyasal düzeninin çöküşüne geçtiği bir dönemde yaşamışlardır. Bu çöküşün nedenleri arasında toplumsal sınıflar arası çatışma önemli bir yer tutmaktaydı. Antik Yunan genelinde ve Atina polisi özelinde en temel toplumsal çatışma oligarklar olarak isimlendirilen zengin azınlık ile demokratlar olarak bilinen yoksul çoğunluk arasındaki çatışma idi. Onları siyaset felsefesine yönlendiren sorunların temelinde bu çatışmaya ve onun yol açtığı çöküşe bir çare bulma çabası yatmaktaydı. Yukarıda açıklamaya çalıştığım gibi, bu soruna klasik siyaset felsefecilerinin bulduğu ilk çözüm idealist bir biçimde erdemli insan, erdemli şehir ve polis inşası yoluyla çatışmaları ortadan kaldırmayı hedeflemek biçiminde olmuştur. Siyaset felsefesinin en büyük beyinlerinden biri olan Platon'un benimsediği ve savunduğu çözüm bu yöndedir. Ona göre çatışmaları ortadan kaldırmanın yolu çatışmalara yol açan sınıfsal, ahlaki ve ideolojik farklılıkların ortadan kaldırılmasıdır. O gözlemi dışlayan bilgi felsefesi ile de tutarlı olarak, somut durumlara bakmayı reddetmiş ve soyut akıl temelinde kurguladığı ideal devlet modelini sosyal gerçekliklere taviz vermeden hayata geçirmeyi hedeflemiştir.

Öte yandan, Platon'un öğrencisi olan Aristoteles de ahlakın ve erdemlin hem bireysel hem de kamusal hayatta hakim olması yoluyla çatışmaların ortadan kalkması idealini benimsemiş olmakla beraber, hocasından farklı olarak o somut toplumsal meseleler karşısında daha pragmatik çözüm arayışlarına da yönelmiştir. Bu yönelimini onun siyasal rejimler sınıflamasında görebiliriz. Aristoteles antik Yunan dünyasında yapmış olduğu gözlemler neticesinde geliştirdiği rejimler sınıflamasını Politika (Politics) adlı eserinde iki kriter üzerinde temellendirir. Bunların ilki, rejimde karar alma yetkisine sahip olanların sayısıdır. Buna göre, siyasal katılımında bulunma, bir başka deyişle, vatandaşlık haklarından yararlanma pozisyonunda olanların sayısına bakılır. Buna göre, bir rejimde "tek kişi", "azınlık" ve "çoğunluk" siyasal kararları alma yetkisini elinde bulunduruyor olabilir. İkinci kriter ise siya-

sal iktidarı elinde tutanların bu iktidarı kendi sınıfsal çıkarları temelinde mi yoksa “ortak/genel çıkar”a yönelik mi kullandığıdır. Bu iki kriter temelinde Aristoteles üç adet “iyi rejim” ve üç adet de “yozlaşmış/kötü rejim” tespit eder.

Tek kişinin ortak çıkara yönelik yönetimi “monarşi”, bir azınlığın ortak çıkarı temel alan yönetimi “aristokrasi”, çoğunluğun ortak çıkarı temelli yönetimi ise “politeia”dır. Bu yönetimler iyi ve erdemli yönetimlerdir. Buna karşılık, tek kişinin kendi çıkarı doğrultusunda yönetimi “tiranlık”, zengin azınlığın kendi sınıfsal çıkarı doğrultusunda yönetimi “oligarşi” ve yoksul çoğunluğun (demos) sınıfsal çıkarı temelinde gerçekleştirdiği yönetim “demokrasi”dir. Bu rejimler de kötü, yozlaşmış ve erdemsiz rejimlerdir.

Görüleceği üzere, demokrasi Aristoteles için kötü rejimler arasında yer almaktadır. Ona göre, demokrasi demos’un yani, yoksul çoğunluğun, özellikle zengin mülk sahiplerinin aleyhine olan “sınırlanmamış” yönetimidir. Antik Yunan’da liderliğini Atina polislerinin yaptığı demokrasilerde yoksul çoğunluk merkezi pozisyondaydı. Bu sınıfın üyeleri vatandaş olmanın, yani iktidarı elinde bulundurmanın onları polisin zenginliğinde pay sahibi olmaya yeter kıldığına inanıyorlar ve zaman zaman ayaklanabiliyorlardı. İktidara geldiklerinde yoksul çoğunluğun yaptığı ilk işlerden birisi zenginlerin mülklerini yeniden dağıtımına tabi tutmak oluyordu. Böylece, her ne kadar azınlıkta olsa da, toplumun önemli bir kesimi olan oligarklar, demos’un ötekileştirmesi, dışlaması ve baskısına maruz kalabilmekteydi. Bunun tersi de, yani oligarkların yoksul çoğunluk üzerinde baskısı da oligarşilerde söz konusu oluyordu. Finley’in belirttiği gibi, zaman zaman bu gerilimler (stasis) iç savaşlara yol açabilmekteydi. 1

Atina’nın çöküşünün başlangıcı olarak görülebilecek Peleponnes Savaşları, öncülüğünü Sparta polislerinin yaptığı oligarklar ile Atina polislerinin liderliğini yaptığı demokratlar arasındaki bir savaş olarak okunabilir. Bu Yunan dünyası içindeki polisler-arası savaş sürerken, çatışmaya dahil olan polislerin kendi içlerinde de oligarklar ile demokratlar arasında kanlı iç savaşlar gerçekleşebiliyordu. Korfu adasındaki Corcyra polisinde vuku bulan böyle bir trajedinin çarpıcı bir tasvirini Tukidides, Peleponnes Savaşlarının Tarihi (The History of Peloponnesian War) adlı eserinde sunmaktadır.

Aristoteles işte bu toplumsal çatışmaya çözüm bulma meselesini de ken-

Demokrasi Aristoteles için kötü rejimler arasında yer almaktadır. Ona göre, demokrasi demos’un yani, yoksul çoğunluğun, özellikle zengin mülk sahiplerinin aleyhine olan “sınırlanmamış” yönetimidir.

1. Finley, M. I. The Ancient Greeks. Harrisonburg: Peregrine Books, 1987, ss.59-60.

disinin entelektüel faaliyetlerinin önemli bir konu başlığı haline getirmiştir. Ona göre, bir siyasi birlik olarak polisi bir arada tutan şeylerden birisi “adalet”se bir diğeri de “siyasal dostluk” tur. Aristoteles Nikomakhos Etiği (Nicomachean Ethics) adlı eserinde adaleti genel olarak eşitlere eşit, eşit olmayanlara da eşitsiz muamele etmek olarak tanımlamaktadır. Yani bir başka deyişle, adalet herkese hakkını vermektir. Böyle olmadığında büyük huzursuzluk doğacaktır. Siyasal dostluk ise polisin tüm kesimlerini ilgilendiren kolektif meselelerde bir araya gelip çözüm aramaya hazır olabilme iradesidir. Siyasal dostluk vatandaşlar arasında var olan bir çimentodur. Ancak, o vatandaşların hayat tarzı konusunda hem fikir olmasından doğan komüniteryen bir bağ değildir. O farklı sınıfların birbirine gösterdiği bir nevi hoşgörüdür. Aristoteles, bu bağın toplumsal kutuplaşma ve ötekileştirmenin had safhada olduğu toplumlarda erozyona uğrayacağı ve sonuçta siyasi birliğin dağılma riski ile karşı karşıya kalacağını düşünür.

Kendisine siyaset biliminin kurucusu olma sıfatını veren gözleme dayalı yöntemiyle Aristoteles sadece ideal olanı değil ama reel açıdan olması gerekeni de inceler. Bu doğrultuda, Aristoteles bir sınıfın diğeri üzerine tahakküm kurup onu sosyal, siyasi ve ekonomik hayattan dışlamasını ve böylece hem adaleti hem de siyasi dostluğu ortadan kaldıracak gelişmeleri engellemek ister. Aristoteles’in bu amaç doğrultusunda geliştirdiği kurumsal çözüm onun “politeia” adını verdiği siyasi rejimde yatmaktadır.

Politeia, yoksul çoğunluk demos ile zengin azınlık oligarkların bir araya getirildiği bir rejimdir. Yani o demokrasi ile oligarşinin karılmasıyla ortaya çıkan karma bir rejimdir. Bu rejim hem demokrasinin hem de oligarşinin özelliklerini içerir. Aristoteles, Politika’nın 6. Kitap, 9. Bölümünde bu karışımın nasıl yapılacağını anlatır. Örneğin demokraside karar alma mercilerine gelmek için herhangi bir mülkiyet şartı yokken, oligarşilerde yüksek mülkiyet sahipliği şartları vardır. Politiea’da düşük bir mülkiyet sahipliği şartı olabilir. Yine demokraside seçim yerine kura veya rotasyon yöntemi esas olup oligarşide seçim esas iken Politeia’da sınırlı düzeyde seçim olabilecektir. Politeia hem demosu hem de oligarkları içine aldığından demokrasiden daha geniş bir halk kesimini de bünyesinde barındırır. Bu rejim, iki sınıfı itidalli bir biçimde bir arada tutmayı; birbirlerini dengeleyip frenlemelerini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu rejimde, denge olduğu ölçüde siyasi dostluk da varlığını koruyacaktır; siyasi dostluk var olduğu sürece de barış içinde bir arada yaşam söz konusu olacaktır.

II-

Son yıllarda Türkiye toplumunda sosyal ve siyasal bir kutuplaşmanın olduğu sıkça ifade edilmektedir. Özellikle Gezi Parkı Protestoları sırasında su yüzüne çıkan bu kutuplaşma, 17-25 Aralık süreci ve 15 Temmuz darbe girişimi ile de daha da derinleşmiş gözükmetedir. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Gezi Süreci'nde “%50'yi evlerinde zor tutuyorum” biçimindeki ifadeleri toplumun bu kampaşmasını adeta gözler önüne serer niteliktedir. Pek tabii ki, toplumda istatistiki olarak bu kadar net şekilde verilebilecek bir kutuplaşmadan bahsetmek kolay değildir. Ancak, kabaca Ak Parti ve kısmen MHP etrafında kümelenen daha dindar, muhafazakâr ve milliyetçi kesimlerle, CHP ve HDP etrafında kümelenen daha çok Alevi, Kürt, Sünni Türk olup daha seküler yaşam tarzına sahip kesimler arasında böyle bir kutuplaşmanın olduğu söylenebilir. Kabaca bu kesimlerin %60'a %40 biçiminde dindar/muhafazakâr kesimlerin lehine bir dağılıma sahip olduğu ifade edilmektedir. Hemen belirtmeli ki, burada tasvir edilen bu iki kütle birbirine mutlak bir hoşgörüsüzlük beslediğini söylemek doğru değildir. Ancak, bu iki kütle arasındaki mesafenin özellikle 2013 yazından bu yana açılmaya başladığını söylemek de yanlış olmayacaktır.

Bu talihsiz gelişmede kısmen seküler kesimler arasında, özel olarak, Ak Parti iktidarına; genel olarak da, dindar/muhafazakârlara yönelik geçmişten beri var olan önyargıların etkisi olduğu düşünülebilir. Özellikle kendilerini Kemalist olarak niteleyen kişiler Ak Parti'nin 2002 yılında iktidara geldiği günden bu yana onun gizli bir ajandası olduğunu ileri sürdüler. Onlara göre Ak Parti Türkiye'de İslami bir rejim kurmayı hedeflemekteydi. O yüzden, Ak Parti iktidarının yaptığı reformlar ülkeyi gerçek anlamda demokratikleştirme amacı taşımayıp Kemalist resmi ideolojiyi tasfiye etmeyi amaçlamaktaydı. Bu sebeplerle bu kesim, Ak Parti iktidarına hep şüpheyle baktı; onu sınırlandırma ve mümkünse ortadan kaldırma gayreti içinde oldu. Bu kimi zaman Cumhuriyet mitingleri gibi geniş katılımlı protesto mitingleri biçimini aldı, kimi zaman 27 Nisan 2007'de olduğu gibi e-muhtıra, kimi zaman da 2008'de olduğu gibi Ak Parti'ye yönelik kapatma davası şeklini aldı.

Öte yandan Ak Parti'nin özellikle 2011 genel seçimlerinden sonra daha önceki demokratik reformcu çizgisinden uzaklaşıp daha muhafazakâr/popülist bir söyleme yöneldiği ifade edilebilir. Kürtaj tartışmaları; alkol kısıtlamaları ve bunun İslami referanslarla meşrulaştırılması; dindar nesiller

Öte yandan Ak Parti'nin özellikle 2011 genel seçimlerinden sonra daha önceki demokratik reformcu çizgisinden uzaklaşıp daha muhafazakâr/popülist bir söyleme yöneldiği ifade edilebilir.

yetiştirme hedefi ve bu doğrultuda yaygın bir İmam-Hatip Lisesi açma kampanyası gibi söylem ve politikalar, Ak Parti'nin tüm yaşam tarzlarını kapsayan özgürlükçü bir politikadan belli bir "iyi hayat anlayışı"na dayalı "yaşam tarzı siyaseti"ne yöneldiğini düşündürmektedir. Bu gelişmeler sadece öteden beri Ak Parti'ye ve onun temsil ettiği dindar/muhafazakâr kesimlere kuşkuyla bakan Kemalist kesimleri alarma geçirmekle kalmayıp, geçmişte Ak Parti iktidarını desteklemiş olan liberal/demokrat kesimleri de eleştirel bir çizgiye sevk etti. Nitekim dönemin Ak Parti İstanbul İl Başkanı Aziz Babuşcu'nun 2013 yılında katıldığı bir konferansta "önümüzdeki 10 yıl inşa dönemi olacak ve geçmişte birlikte yürüdüğümüz liberaller inşa edeceğimiz şeyi sevmeyecekler" mealindeki sözleri liberal/demokratların bu endişelerini perçinlemiştir. 2013 yılı yazında patlak veren Gezi Protestoları'nı kısmen bu arka plana oturtarak değerlendirmek yerinde olacaktır. Bu protestolara "müzmin" Ak Parti karşıtlarından olduğu kadar ona geçmişte destek vermiş kesimlerden de katılım olmuştur. Bülent Arınç gibi kimi hükümet yetkililerinin başlangıçta tansiyonu düşürmeye yönelik açıklamalarının ardından Başbakan Erdoğan'ın karşıt mitinglerle cevap vermesi kutuplaştırmayı hızlandırmıştır. Başbakan'ın geri adım atma yerine restleşme yolunu tercih etmesi kendi tabanını konsolide edici bir hamle olarak yorumlanmıştır. Gerçekten de bu dönemde Ak Parti tabanının Başbakan Erdoğan'ın etrafında kenetlendiği söylenebilir. Ancak, bu politikanın sonucu ülkedeki farklı yaşam tarzları arasındaki mesafenin biraz daha açılması olmuştur. Maalesef, bu ayrışma 2013 yılı yazından sonra hızlanarak devam etmiştir.

Son olarak, 2017 yılına girilirken yeni yıl kutlamaları etrafında gerçekleşen tartışma ve vatandaşların hayat tarzları karşısında tarafsız olması gereken devletin bir kurumu olan Diyanet İşleri Başkanlığı'nın İslami bir perspektifle yeni yıl kutlamalarını olumsuzlaması, azınlık okullarında Noel kutlamalarının engellenmesi ve nihayet bunların akabinde gelen menfur terör saldırısının söz konusu ayrışmayı derinleştirebileceği öngörülebilir. Toplumun Alevi, Kürt, Kemalist ve liberal/sol/demokrat kesimlerinin gittikçe kendilerini köşeye sıkışmış hissettiği, Aristoteles'in terminolojisi ile "siyasal dostluk" sermayesinin hızla tükendiği bir durumla karşı karşıya olduğumuzu söyleyebiliriz. Bu sağlıklı ve sürdürülebilir bir sosyal-siyasal yapıya karşılık gelmemektedir.

III-

Peki, bu kutuplaşmadan çıkmak için ne yapmak gerekir? Şu anki haliyle Türkiye'deki siyasi rejim, Aristoteles'in rejimler sınıflamasında demos'un özellikle oligarkların aleyhine kendi sınıfsal çıkarı temelinde hüküm sürdüğü sınırlanmamış "demokrasi"ye yaklaşmaktadır. Burada demos Ak Parti'yi destekleyen dindar/muhafazakâr /milliyetçi çoğunluk olarak okunabilir. Buna karşılık Atina'daki oligarkların yerine daha seküler yaşam tarzını sürenleri ve Ak Parti'yi desteklemeyen dindarları koyabiliriz.

Bugün yapılması gereken, Aristoteles'in bize söylediği gibi, bu iki toplumsal kesimi tıpkı "politiea"da olduğu gibi bir potada eritmektir. Böyle yapmamamız, bazı toplumsal kesimleri sürekli dışlama pahasına siyaset yapmamız halinde bir siyasi birlik olarak var olmamızı mümkün kılan "siyasal dostluk" sermayesini tüketmiş olacağız. Evet, geçmişte Kemalist kesimler geniş dindar/muhafazakâr kesimler ve Kürtler pahasına oligarşik bir yönetim sergilediler. Bu yanlış bir politikaydı. Bugün olan ise dindar/muhafazakâr kesimlerin kendileri gibi olmayanların pahasına bir yönetim sergilemesidir. Oysa bizim Sünni dindar, Alevi, Türk, Kürt, gayr-ı Müslim tüm vatandaşlarımızla, bir ülke olarak varlığımızı tehdit eden ortak sorunlarımıza bir arada çözüm aramamız gerekmektedir. Bunun için, "siyasal dostluk" temelinde aynı masanın etrafına oturup konuşabilmemiz gerek. Öyleyse, siyasal dostluğu tüketen ötekileştirici, dışlayıcı söylem ve politikardan kaçınmalıyız. Bunda da en büyük sorumluluk hiç şüphesiz iktidar partisine düşmektedir.

Bu çerçevede, örneğin anayasa değişikliği ile getirilmek istenen başkanlık sistemi, kazananın her şeyi alması nedeniyle çoğunlukta olan toplumsal kesimleri azınlıkta kalanlara karşı sürekli olarak avantajlı bir duruma getirecek; bu da toplumsal kutuplaşmayı derinleştirebilecektir.² Buna karşılık Türkiye'nin halihazırda sahip olduğu parlamenter hükümet sistemi, azınlıkta olan kesimlerin de koalisyon hükümetleri, güvenoyu oylaması gibi mekanizmalarla hükümeti kurma süreçlerine daha fazla dahil olabildiği bir

2. Türkiye'de yürürlüğe konulmak istenen başkanlık hükümet sistemi hakkında ayrıntılı tartışma için bkz. Mustafa Erdoğan, "Başkanlık Sistemi, Latin Amerika Tecrübesi ve Türkiye", Liberal Perspektif: Analiz, Sayı 3, 2016, http://www.ozgurlukarastirmalari.com/pdf/rapor/OAD_BtZXPV7.pdf;

Ergun Özbudun, "Başkanlık Sistemi ve Türkiye", Liberal Perspektif: Analiz, Sayı 1, 2015, http://www.ozgurlukarastirmalari.com/pdf/rapor/OAD_Nr7UeOc.pdf

Toplumun Alevi, Kürt, Kemalist ve liberal/ sol/demokrat kesimlerinin gittikçe kendilerini köşeye sıkışmış hissettiği, Aristoteles'in terminolojisi ile "siyasal dostluk" sermayesinin hızla tükendiği bir durumla karşı karşıya olduğumuzu söyleyebiliriz.

kurumsal düzenlemedir. Bu hükümet sistemi siyasal kutuplaşmayı tek başına engellemeye yeterli olmasa da başkanlık hükümet sistemine göre daha az kutuplaştırıcı olduğu söylenebilir.

Ülkemizde siyasal dostluğu eriten bir başka kurumsal düzenleme seçim sisteminde yatmaktadır. Seçim sistemindeki %10'luk ülke barajı, toplumda azınlık durumunda olan kesimlerin siyasal sisteme katılımı önünde büyük bir engel teşkil etmekte ve siyasal çoğulculuğu sınırlandırmaktadır. Bu durum da, bu kesimlerin kendilerini sisteme ait hissetmemelerine yol açabilmektedir. Tanju Tosun'un Özgürlük Araştırmaları Derneği için hazırladığı Türkiye'de Seçim Sistemleri ve Seçimlere Etkisi başlıklı raporda önerildiği gibi, 550 milletvekilinin 100 kadarının barajsız geri kalan 450 kadarının da %5 gibi düşük bir baraj ile seçilmesi siyasal katılım ve çoğulculuğu arttıracak, siyasal dostluğu pekiştirecektir.

Yine, kutuplaşmanın azınlık tarafında kalan seküler Kürtlerin dışlanmayıp sistemin içine çekilmesi gereklidir. Şu anda siyasi temsilcilerinin önemli bir kısmının tutuklu olduğu Kürtlerin Türkiye toplumundan büyük bir psikolojik kopuş yaşadığını söylemek abartma olmayacaktır. Eğer, bir toplum olarak bir arada yaşayacaksa Kürtleri siyasal sistemden uzaklaştırıcı söylemlerden kaçınılmalıdır. Bu doğrultuda ilk olarak, Kürt siyasetçilerin tutukluluk durumlarının sona erdirilip, barış süreci yeniden canlandırılmalıdır. Pek tabii ki, çoğunluk ve iktidardan bunları talep ederken, azınlık gruplarının ödevlerini de unutmamalıyız. İlk olarak, Kürt siyasi hareketi şiddet kullanımından ve ülkeyi terörize ederek amaçlarını gerçekleştirme politikasından vazgeçmelidir. PKK, sivil siyasetin önünü açmalı ve Kürt siyasetçilerinin üzerindeki vesayetini sona erdirmelidir.

Hükümet ve çoğunlukta yer alan kesimler, seküler hayat tarzına sahip toplum kesimlerini ötekileştiren söylem ve politikalarından vazgeçmelidir. Belli bir hayat tarzını toplumda siyaset yoluyla pekiştirme politikalarından vazgeçip, başkalarının haklarını ihlal etmeyen tüm yaşam tarzlarına özgürlük alanı açmalıdır. Alevi, LGBTİ, gayr-ı Müslim bireyler kendilerine ayrımcılık yapıldığı hissiyatından kurtarılmalıdır. Bu doğrultuda, özellikle Alevi vatandaşları mağdur eden zorunlu din dersi uygulamasından vazgeçilmelidir. Cemevlerinin ibadethane statüsü tanınmalıdır. LGBTİ bireylere karşı kamuda işe ve askere alımda ayrımcı politikalar terkedilmeli; Hristiyanların ibadethane açmasının ve tebliğ faaliyetlerinin önündeki engeller kaldırılmalıdır. Öte yandan, toplumun seküler yaşam tarzına sahip kesimleri de din-

dar/muhafazakâr kesimleri ile empati yapabilmeli ve temel birey haklarını elden almayan yaşam tarzlarına/pratiklerine hoşgörü gösterebilmelidir.

Evet, Aristoteles'in bize söylediği gibi, siyasal birliğin devamı için farklı toplumsal kesimleri birbirinden uzaklaştıracak değil, yakınlaştıracak kurumsal düzenlemeler tercih edilmelidir. Bu gerek hükümet sistemi gerekse de seçim sistemi tercihlerinde göz önüne alınmalıdır. Buna ilaveten, hangi sistem tercih edilirse edilsin, "adalet" ve "siyasal dostluk" tesis edilmelidir. Bu değerler, siyasal sistemin çimentosu gibidir. Siyasal dostluk sermayesinin erimesinin önüne geçip onu yeniden canlandırmak için yapılması gerekenler hiç şüphesiz burada ifade edilenlerle sınırlı değildir. Hem kurumsal düzenleme hem de uygulama olarak yapılması gereken pek çok şey bulunmaktadır. Ancak, burada önerilen politikaların bu sermayenin muhafaza edilmesi ve hatta canlandırılmasında çok olumlu katkılar yapması muhtemeldir.

**Aristoteles'in
bize söylediği
gibi, siyasal
birliğin devamı
için farklı
toplumsal
kesimleri
birbirinden
uzaklaştıracak
değil,
yakınlaştıracak
kurumsal
düzenlemeler
tercih edilmelidir.**

KAYNAKÇA

Aristoteles. The Nicomachean Ethics. trans. J. A. K. Thomson, Revised with Notes and Appendices by Hugh Tredennick, Introduction and Bibliography by Jonathan Barnes. London: Penguin Books, 1976.

_____. The Politics. Trans. with introduction, analysis, and notes, Peter L. Phillips Simpson as The Politics of Aristotle. Chapel Hill: The University of North Carolina Press, 1997.

Erdoğan, Mustafa. "Başkanlık Sistemi, Latin Amerika Tecrübesi ve Türkiye", Liberal Perspektif: Analiz, Sayı 3, Ankara: Özgürlük Araştırmaları Derneği Yayınları, 2016.

Finley, M. I. The Ancient Greeks. Harrisonburg: Peregrine Books, 1987.

Özbudun, Ergun. "Başkanlık Sistemi ve Türkiye", Liberal Perspektif: Analiz, Sayı 1, Ankara: Özgürlük Araştırmaları Derneği Yayınları, 2015.

Thucydides. The History of the Peloponnesian War. trans. Rex Warner. UK: Penguin Books, 1972.

Tosun, Tanju. Türkiye'de Seçim Sistemleri ve Seçimlere Etkisi, Liberal Perspektif: Rapor, Sayı 1, Ankara: Özgürlük Araştırmaları Derneği Yayınları, 2015.

LİBERAL PERSPEKTİF YORUM

Sayı: 7, Ocak 2017

ARİSTOTELES, SİYASAL DOSTLUK VE TÜRKİYE'DE TOPLUMSAL BARIŞ

Doç. Dr. Bican Şahin

📍 Turgut Reis Caddesi, No: 15/4 Mebusevleri Çankaya - Ankara

☎ 0312 213 24 00

✉ info@ozgurlikarastirmalari.com

f ozgurlikarastirmalari

🐦 ozgurlikar